

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СЛИВА АКУМУЛАЦИЈЕ „ВРУТЦИ”

- РАНИ ЈАВНИ УВИД -

Београд, август 2017. године

УВОД

Приступа се изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Врутци” (у даљем тексту: Просторни план), на основу Одлуке о изради Просторног плана („Службени гласник РС” број 43/17) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину („Службени гласник РС”, број 15/17).

Просторни план ће се израђивати у складу са принципима/начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14 и 145/14), као и са принципима управљања водама утврђеним чланом 25. Закона о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 101/16). Поред овога Просторни план ће поштовати начела одрживог развоја примењујући интегрални приступ у планирању, и примењивати принципе рационалног, оптималног и одрживог коришћења водних и других ресурса.

Непосредни предмет Просторног плана представљају водни објекти изворишта водоснабдевања „Врутци“ - брана и акумулација. Просторни план ће се директно спроводити издавањем локацијских услова (за зону I заштите) односно садржаће регулациону разраду за зону I заштите изворишта водоснабдевања – акумулације „Врутци“.

Просторни план ће бити заснован на планској, студијској и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији. Елаборат о зонама санитарне заштите акумулације „Врутци” урађен је 2014. године на основу којег је Министарство здравља донело Решење о одређивању зона санитарне заштите изворишта акумулације „Врутци” (бр. 530-01-185/2015-10 од 23.06.2015. године) који представља важан и саставни део документационе основе овог просторног плана.

Саставни део Просторног плана чини и Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину.

1. ОПИС ГРАНИЦА ПЛАНСКОГ ДОКУМЕНТА

Оквирном границом подручја Просторног плана обухваћене су следеће целе катастарске општине на подручју града Ужица, и општина Чајетина и Бајина Башта (укупне површине од око 395 km²) и то: Мокра Гора, Кремна, Биоска и Врутци (град Ужице), затим Трипкова и Шљивовица (општина Чајетина), као и Солотуша и Мала Река, (општина Бајина Башта). Граница Просторног плана пружа се спољним границама наведених катастарских општина. Коначна граница обухвата Просторног плана биће дефинисана Нацртом Просторног плана.

Надземни део слива акумулације „Врутци“, укупне површине од око 129 km² обухвата делове катастарских општина Кремна, Биоска и Врутци (град Ужице), затим Шљивовица (општина Чајетина), као и Солотуша и Мала Река (општина Бајина Башта). Вансливне површине обухватају око 266 km² на територији града Ужица - катастарских општина Мокра Гора, Кремна, Врутци и Биоска, општине Чајетина - катастарских општина Трипкова и Шљивовица, и општине Бајина Башта - катастарских општина Солотуша и Мала Река.

2. КРАЋИ ИЗВОД ИЗ ПЛАНСКИХ И РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10), утврђено је да се извориште за снабдевање водом „Врутци“ налази у оквиру Западноморавског подсистема, односно Западноморавско-рзавског регионалног система водоснабдевања, као и да је израда Просторног плана подручја посебне намене, сврстана у приоритетне планске документе за доношење.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана Златиборског и Моравичког управног округа („Службени гласник РС”, број 1/13), утврђено је да се: а) Западноморавско-рзавски регионални систем водоснабдевања планира за обезбеђење воде највишег квалитета, са три подсистема који сада функционишу аутономно (Рзав; Западна Морава; Увац, Лим и Дрина) са циљем њиховог перспективног функционалног повезивања; б) подсистем Западна Морава ослања на акумулацију „Врутци“ на реци Ћетињи у функцији Ужичког водоводног подсистема (насеља од Ужица до Севојна) и других водовода (који имају карактер подсистема са властитим извориштима и који ће се касније постепено повезивати у системе вишег реда).

Стратегијом о управљању водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 3/17), а имајући у виду и одредбе Уредбе о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02) је утврђено да се Западноморавско-рзавски регионални систем водоснабдевања, подсистем „Врутци“, ослања, поред осталог и на вишенаменску акумулацију „Врутци“, изграђену на реци Ћетињи, са основном наменом водоснабдевања, односно дугорочно поуздано снабдевање водом насеља града Ужица и општина Чајетина и Бајина Башта. Поред наведеног ова акумулација има и намену оплемењивања малих вода Западне Мораве, заштиту од поплава града Ужица и друге намене.

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА, НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНИХ ОГРАНИЧЕЊА

Подручје Просторног плана простире се у брдско-планинском рејону и одликује се дисецираним рељефом са великом разликом између најниже и највише надморске висине (око 530 мнв, у долини реке Ћетиње у крајњем источном делу, односно 1544 мнв, врх Збориште на западу сливног подручја).

У намени простора доминирају шуме, шумско земљиште и други вегетацијом обрасли терени са око 305 km² (77%), затим пољопривредно земљиште са око 86 km² (22%), водно земљиште заузима око 2 km² (мање од 0,5%), док најмању површину заузимају насеља и други антропогено измењени терени у функцији насеља и инфраструктуре са око 1 km² (мање од 0,3%),

У обухвату слива налазе се делови девет статистичких насеља са око 3298 становника (према подацима Пописа 2011. године). Међутим, непосредно у сливу акумулације су само делови насеља Кремна (Радуша, Стрмац, Витаси, Кремна) и Биоска (Биоска, Кесеровина, Пеар) у којима је живело око 2700 становника, са припадајућим зонама викенд/туристичких насеља/групација објеката. У сливу, као и у предложеном обухвату Просторног плана нема већих градских насеља нити значајнијих урбаних центара, сем поменутих групација објеката у функцији туризма.

У обухвату плана су следеће посебне намене од значаја за концепцију планских решења:

- Извориште водоснабдевања акумулација „Врутци“,
- Делови Национални парк „Тара“, Парк природе „Мокра Гора“ и Парк природе „Златибор“ (који је у поступку проглашења),
- Подручје коридора ДВ400kV интерконекција Србија-Црна Гора- БиХ,
- Подручје коридора планираног аутопута Е-761 Ужице граница са БиХ,
- Туристичка подручја Таре, Мокре Горе и Златибора.

Извориште за снабдевање водом „Врутци“ у оквиру Западноморавског подсистема, односно Западноморавско-рзавског регионалног система водоснабдевања, има улогу да дугорочно снабдева водом подручје Ужица и низводних насеља, као и делове општина Бајина Башта и Чајетина. Систем за снабдевање водом „Врутци“ се састоји од следећих водних објеката: а) бетонске лучне бране високе 77 m, б) акумулације „Врутци“ (запремине $54 \times 10^6 \text{ m}^3$ и површине језера од око $1,92 \text{ km}^2$ при коти 627 мнв, односно површине од око $2,6 \text{ km}^2$ при највишем, теоретском нивоу воде у акумулацији, са преливом висине 3 m, на коти круне преградне конструкције од 630 мнв, која уједно представља и коту максималног успора, в) гравитационог цевовода сирове воде пречника $\varnothing 700$ и $\varnothing 660$ mm дужине 12 km, г) постројења за пречишћавање воде на локацији Церовића брдо, пројектованог капацитета до 800 l/s, и д) разводне мреже са резервоарима и црпним станицама за потискивање воде у више делове града Ужица.

Акумулација „Врутци“ има вишеструку намену: заштиту од поплава, задржавање наноса, водоснабдевање Ужица и околине (од 1983. године) и оплемењивање малих вода, а користи се и у рекреативне сврхе као што су спортски риболов, купање у летњим месецима и др. У више наврата вршено је и порибљавање акумулације у циљу управљања рибљим фондом у акумулацији.

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПЛАНА

Основни циљ Просторног плана је дугорочно обезбеђен висок квалитет воде у сливу акумулације „Врутци“, поуздано водоснабдевање корисника на подручју града Ужица и низводних насеља и у окружењу, и остварен одрживи развој обухваћеног подручја и локалних заједница.

Имајући у виду препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја у области политике вода¹ и заштићеним подручјима², утврђују се следећи општи циљеви заштите, уређења и одрживог развоја подручја:

1. Трајно решавање проблема у коришћењу акумулације за водоснабдевање мерама организације, уређења и режимима коришћења простора, успостављањем система мониторинга и контроле воде.
2. Одрживо коришћење водних ресурса, обезбеђење трајне и интегрисане заштите и унапређења квалитета вода изворишта водоснабдевања „Врутци“;
3. Очување и обезбеђење простора за функционисање и изградњу водопривредне инфраструктуре и објеката;
4. Успостављање зона санитарне заштите изворишта и утврђивање режима заштите, коришћења и уређења простора, ефикаснија контрола заштите, коришћења и изградње простора у зонама заштите изворишта;

¹ Directive of the European Parliament and of the Council 2000/60/EC – Establishing Framework for Community Action in the Field of Water Policy

² „Европска повеља за одрживи туризам у заштићеним подручјима“, „Европске перспективе просторног планирања“, смернице Међународне уније за заштиту природе, Светске туристичке организације и Програма Уједињених нација за животну средину и др.

5. Усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите изворишта, природних и културних добара, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности, насеља и инфраструктурних система;
6. Заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности, односно интегритета, лепоте и разноликости предела;
7. Стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима режима заштите вода, кроз развој инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности;
8. Стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичко-рекреативне понуде усклађене са режимима заштите изворишта и интегрисане у понуду примарне туристичке дестинације Таре, Мокре Горе и Златибора; и
9. Одговорно управљање просторним развојем, уређењем и заштитом изворишта „Врутци”, у складу са потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и утврђивање елемената за интегрално (вишенаменско) коришћење и заштиту водних ресурса на основу праведне и избалансиране политике усклађивања интереса за коришћење вода с дугорочним интересима и потребама економског и социјалног развоја локалних заједница.

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- заштита и унапређења животне средине, посебно квалитета вода у сливу изворишта водоснабдевања „Врутци”;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама I и II заштите акумулације;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита изворишта са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење саобраћајне приступачности;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства, као и принцип веће транспарентности у доношењу одлука;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби (приоритетно изворишта „Врутци”); и
- релативизација конфликта у коришћењу изворишта и одрживом развоју локалних заједница.

5. ПЛАНИРАНА ПРЕТЕЖНА НАМЕНА ПОВРШИНА

Просторни план представља плански основ за обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја - заштиту слива и коришћење изворишта „Врутци” у условима одрживог, мултифункционалног развоја планског подручја.

Просторним планом утврдиће се простор за брану и акумулацију „Врутци“ и успоставити зоне санитарне заштите акумулације, и то: зона I, зона II и зона III акумулације „Врутци“. Режији санитарног надзора утврдиће се на основу Решења о одређивању зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Врутци“ (бр. 530-01-185/2015-10 од 23.06.2015. године) и Правилника о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Сл. гл. РС“, број 92/08). У случају преклапања зона санитарне заштите акумулације „Врутци“ и зона заштите и резервисања простора, установљених за посебне намене по различитим основама, примењиваће се строжији режим заштите и коришћења простора.

У зони I акумулације „Врутци“ (површине од око 3,1 km²) успоставиће се режим строгог санитарног надзора и за површине у овој зони биће дати елементи детаљне разраде у склопу овог Просторног плана. У зони I акумулације ће се примењивати режими заштите уређења и коришћења простора који забрањују изградњу објеката и постројења који нису у функцији водопривреде, чувања и одржавања објеката бране и акумулације. Током израде Нацрта Просторног плана размотриће се услови за уређење приобаља за потребе туристичко-рекреативног коришћења акумулације, уз претходно прибављање мишљења надлежних министарстава (водни услови) односно јавног водопривредног предузећа и управљача водоводног система, у координацији са осталим корисницима акумулације (надлежним органом јединице локалне самоуправе и др.).

На простору зоне II акумулације „Врутци“ (површине од око 9 km²) успоставиће се режим контролисаног коришћења простора и сталног санитарног надзора са забраном изградње објеката и обављања активности која угрожавају здравствену исправност воде на изворишту.

У зони III акумулације „Врутци“ (површине од око 117 km²) успоставиће се режим контролисане изградње и коришћења простора који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта. Ове мере подразумевају појачану санитацију.

Поред изворишта водоснабдевања, на деловима обухваћеног подручја планским документима вишег реда успостављене су или предвиђене следеће посебне намене:

- заштита природних вредности, културних добара и туристичка валоризација Националног парка „Тара“, Парка природе „Мокра Гора“ и Парка природе „Златибор“ (који је у поступку проглашења);
- изградња инфраструктурног коридора ДВ400kV интерконекција Србија-Црна Гора-БиХ;
- изградња инфраструктурног коридора аутопута Е-761 Ужице-граница са БиХ.

Основне концепцијске поставке и опредељења заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- Заштита слива изворишта „Врутци“ успостављањем и поштовањем режима зона I, II и III санитарне заштите изворишта, очувањем и унапређењем квалитета вода Ђетиње и њених притока узводно од акумулације у I и II класи. Приоритет је санитација насеља и успостављање ефикасније контроле заштите, коришћења и изградње простора у зонама санитарне заштите, уз обезбеђење институционално-организационе подршке и умрежавања свих релевантних актера, чиме се обезбеђује јавни интерес заштите вода и омогућава развој локалних заједница.
- Заштита природних вредности и добара очувањем заштићених и строго заштићених врста дивље флоре и фауне, феномена геонаслеђа и кључних обележја предела, уз одрживи развој туризма.
- Туризам ће представљати алтернативну делатност и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју који намећу режими заштите изворишта и природног наслеђа и ресурса. Туризам ће активирати развој комплементарних активности и структура (посебно у производњи органске хране, аутентичних етно-производа, традиционалних заната, јавних служби, инфраструктуре и др.) и подржати заштиту и презентацију природних и културних вредности.
- Привредни развој подручја оствариваће се подржавањем динамичнијег привредног раста у делатностима комплементарним заштити изворишта и природних вредности. Приоритет има развој водопривреде, а потом њој комплементарних делатности: одрживог туризма, органске пољопривреде, шумарства и услуга. Остваривање ових опредељења подразумева примену европских директива о водама и принципа одрживог развоја у заштићеним подручјима који може да активира територијални капитал подручја; и ефикасно спровођење реформских процеса да допринесу јачању конкурентности привреде. Подстицање развоја конкурентне и одрживе пољопривреде и руралног туризма омогућиће побољшање квалитета живљења сеоског становништва и остваривање заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта и предела. Приоритет је развој

пољопривредних производа посебних одлика квалитета до нивоа препознатљивог географског имена порекла (сточарски производи, воће) и јачање веза пољопривреде и комплементарних делатности (туризам, угоститељство и сл.).

- Виши квалитет доступности и интегрисаности подручја Просторног плана са окружењем оствариће се: осавремењавањем и рехабилитацијом државних путева првог и другог реда, као и локалне мреже путева, уређење бициклических, пешачких, планинарских, излетничких и риболовних стаза. Посебан значај имаће даљи развој енергетске и комуникационе инфраструктуре и комунално опремање и уређење насеља.
- Значајним се сматра функцијско повезивање и јачање капацитета и партнерстава између града Ужица и општина Бајина Башта и Чајетина, као и укључивање локалног становништва у активности управљања коришћењем, заштитом уређењем и одрживим развојем слива изворишта и подручја природних и културних вредности. Очекује се да ће подстицајну улогу имати остваривање добити (компензационим мерама) за локалне заједнице по основу остваривања посебних намена подручја.

Заштита изворишта намењеног водоснабдевању изазива одређене конфликте у простору, те је један од основних задатака Просторног плана обезбеђење решења за интегрални развој, коришћење и уређење подручја посебне намене, односно релативизација и усаглашавање конфликтних интереса водопривреде и других корисника простора.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних конфликтних интереса између посебних намена и у односу на одрживи развој подручја и локалних заједница су:

- обезбеђење одговарајућих компензација локалном становништву на име ограничења у производњи насталих успостављањем режима заштите изворишта, спровођење мера заштите простора и изворишта вода и реализације нових развојних еколошки прихватљивих активности, са непосредном материјалном подршком, у оквиру инвестиционих и експлоатационих трошкова изворишта;
- забрана изградње нових објеката који нису у функцији водопривреде у зони I, а у зони II забрана изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту, као и утврђивање и поштовање услова и правила изградње и реконструкције објеката у складу са режимима заштите;
- плански развој туризма и алтернативне сеоске економије, усклађених са режимима заштите изворишта и природе, едукација и информисање локалног становништва и посетилаца о вредностима и циљевима заштите изворишта и одрживог развоја подручја;
- унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености (посебно санитација насеља и реализација ППОВ) и уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за развој.

Просторни план садржи детаљну разраду за зону I санитарне заштите изворишта водоснабдевања око акумулационог језера. Регулационом разрадом се утврђују правила уређења и грађења за реализацију водопривредних објеката, пратеће инфраструктуре, као и њихово санитарно техничко обезбеђење.

6. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА У ПОГЛЕДУ УНАПРЕЂЕЊА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Реализација планских решења и пропозиција омогућиће дугорочно поуздано снабдевање водом становништва града Ужица и низводних насеља и превазилажење проблема у водоснабдевању проузрокованих акцидентним загађењем воде у језеру.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се: заштита и уређење сливног подручја акумулације „Врутци“; унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености; унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности (у првом реду туризма и алтернативне сеоске економије); обезбеђење услова за развоје модела компензације локалним заједницама услед ограничења насталих

спровођењем прописаних режима заштите изворишта водоснабдевања; задовољење рекреативних, спортских и културолошких потреба становништва и туриста; уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за реконструкцију и изградњу; и смернице за институционално-организациону и управно-контролну подршку коришћењу и заштити изворишта.

Графички прилог: Посебна намена простора

Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Директор

др Саша Милијић
научни саветник

